

Evaluarea riscurilor și leziunile cauzate de înțepăturile de ac

Introducere

Sănătatea lucrătorilor, în special a celor din sectoarele sănătății și asistenței sociale, se află în pericol din cauza expunerii, la locul de muncă, la agenți patogeni transmisibili prin sânge, adesea prin intermediul unei leziuni suferite de un lucrător. Aceste leziuni reprezintă motive de îngrijorare deoarece pot cauza infectarea lucrătorului cu agenți patogeni transmisibili prin sânge (viruși, bacterii, ciuperci și alte microorganisme¹²). Virusul imunodeficienței umane (HIV) și virusul hepatitei B (VHB) sau C (VHC) sunt riscurile cele mai frecvente³, dar există peste 20 de boli care pot fi transmise prin sânge.

Lucrătorii sunt expuși riscului de infecție în urma contactului cu sânge infectat sau alte lichide biologice umane infectate atunci când acestea intră în contact cu răni sau mucoase. Acest contact se poate produce ca urmare a:

- inoculării de sânge cu ajutorul unui ac sau al altui obiect ascuțit
- contaminării cu sânge a pielii rănite
- înghițirii sângelui unei persoane, de exemplu, după o procedură de resuscitare „gură la gură”
- contaminării în situațiile în care individul are o rană deschisă, iar hainele au fost îmbibate de sânge
- mușcăturilor (în situațiile în care pielea este rănită)⁴.

Întrucât cea mai cunoscută formă de contact de acest fel este o rană produsă prin înțepătură cu o seringă, aceste incidente sunt numite adesea leziuni „cauzate de înțepături de ac” sau „obiecte ascuțite”.

În afară de asemenea leziuni, infecția se poate produce și prin stropirea cu sânge a mucoasei (de exemplu, în ochi sau gură). Aceasta poate avea loc în timpul activităților de curățare, cum ar fi curățarea la înaltă presiune a unei zone contaminate.

Nu numai cadrele medicale sunt expuse riscului. Deși asistentele medicale care acționează în situații medicale acute sunt identificate ca prezentând gradul cel mai ridicat de risc, numeroși alți lucrători au potențialul de a suferi aceste leziuni. De exemplu, lucrătorii care curăță spațiile publice (de exemplu, în trenuri sau în parcuri publice) pot întâlni materiale contaminate cu lichide biologice, cum ar fi cele utilizate de consumatorii de droguri intravenoase.

Printre alte domenii identificate în care lucrătorii se pot afla în situație de risc se numără:

- Serviciile penitenciare și de probațiune

Evaluarea riscurilor și leziunile cauzate de înțepăturile de ac

- Serviciile polițieneste și de pază
- Serviciile vamale
- Lucrătorii serviciilor sociale și asistenții sociali pentru problemele tinerilor
- Sectorul pompelor funebre
- Industria piercing-ului corporal/artei corporale (body art)
- Eliminarea deșeurilor și
- Industria de construcții/demolări⁵.

Este dificil de estimat nivelul riscului de infectare a lucrătorilor deoarece există o raportare insuficientă a leziunilor cauzate de înțepăturile de ac și este posibil să nu fie instituite măsuri de supraveghere a sănătății. Organizația Mondială a Sănătății estimează că aproximativ 3 milioane din cei 35 de milioane de lucrători din domeniul sănătății din întreaga lume sunt expuși anual pericolului prezentat de agenții patogeni transmisibili prin sânge⁶.

Au fost estimate următoarele riscuri generate de expunerea la sânge infectat:

- Hepatita B (risc de ~30%)
- Hepatita C (risc de ~10%)
- HIV (risc de ~0,3%)⁷

Prevenirea vătămărilor – abordarea europeană

În cadrul Uniunii Europene, există o abordare comună de prevenire în materie de securitate și sănătate la locul de muncă. Această abordare este prevăzută în „directiva-cadru” (89/391/CEE⁸) și directivele asociate și stabilește „principiile generale de prevenire” a riscurilor pentru lucrători:

- Evitarea riscurilor
- Evaluarea riscurilor care nu pot fi evitate
- Combaterea riscurilor la sursă
- Adaptarea muncii în funcție de persoană
- Adaptarea la progresul tehnic
- Înlocuirea aspectelor periculoase prin aspecte nepericuloase sau mai puțin periculoase
- Dezvoltarea unei politici de prevenire generale
- Acordarea priorității măsurilor de protecție colectivă față de cele de protecție individuală
- Acordarea de instrucțiuni lucrătorilor

Directiva-cadru a fost transpusă în legislația națională. Statele membre au însă dreptul de a promulga dispoziții mai stricte pentru a-și proteja lucrătorii (vă rugăm să consultați legislația specifică țării dumneavoastră).

De asemenea, în legislația statelor membre este transpusă și directiva privind agenții biologici (2000/54/CE) care oferă informații mai precise

Evaluarea riscurilor și leziunile cauzate de înțepăturile de ac

referitoare la evaluarea, prevenirea și controlul riscurilor datorate agenților biologici⁹.

Evaluarea riscurilor

Ce reprezintă evaluarea riscurilor?

Evaluarea riscurilor reprezintă procesul de evaluare a riscurilor pentru securitatea și sănătatea lucrătorilor datorate pericolelor existente la locul de muncă. Este o examinare sistematică a tuturor aspectelor muncii, care analizează:

- ceea ce ar putea cauza leziunea sau vătămarea,
- dacă pericolele ar putea fi eliminate și, în caz contrar,
- ce măsuri de prevenție sau protecție sunt sau ar trebui instituite pentru controlarea riscurilor¹⁰.

Angajatorii au obligația generală să asigure securitatea și sănătatea lucrătorilor în fiecare aspect legat de munca pe care o desfășoară și să efectueze o evaluare a riscurilor. Directiva-cadru a UE evidențiază rolul esențial pe care îl are evaluarea riscurilor și stabilește dispozițiile fundamentale care trebuie respectate de fiecare angajator. Statele membre au însă dreptul de a promulga dispoziții mai stricte pentru a-și proteja lucrătorii (vă rugăm să consultați legislația specifică țării dumneavoastră).

De ce trebuie efectuată o evaluare a riscurilor?

Evaluarea riscurilor reprezintă baza pentru un management de succes al securității și sănătății și cheia reducerii accidentelor de muncă și a bolilor profesionale. Dacă este aplicată în mod corespunzător, aceasta poate îmbunătăți securitatea și sănătatea la locul de muncă — și performanța profesională în general.

Modul de evaluare a riscurilor

Principiile directoare care trebuie avute în vedere pe toată durata procesului de evaluare a riscurilorⁱ pot fi defalcate într-o serie de etape.

Etapa 1 — Identificarea pericolelor și a persoanelor aflate în situație de risc

Identificarea obiectelor de la locul de muncă care au potențialul de a provoca vătămări și a lucrătorilor care pot fi expuși pericolelor.

Lucrătorii care pot prezenta un risc sporit

- lucrătorii cu handicap
- lucrătorii migranți

ⁱ Indiferent dacă procesul de evaluare a riscurilor din țara dumneavoastră este împărțit în mai multe sau mai puține etape sau chiar dacă unele din cele cinci etape sunt diferite, principiile directoare trebuie să fie identice.

Evaluarea riscurilor și leziunile cauzate de înțepăturile de ac

- lucrătorii tineri și în vârstă
- femeile însărcinate și mamele care alăptează
- personalul neinstruit sau neexperimentat
- personalul de întreținere
- lucrătorii imunocompromiși
- lucrătorii cu afecțiuni existente cum ar fi bronșita
- lucrătorii aflați în tratament cu medicații care le-ar putea spori vulnerabilitatea la vătămări

Etapa 2 — Evaluarea și prioritizarea riscurilor

Estimarea riscurilor existente (severitatea, probabilitatea acestora etc.) și prioritizarea acestora în ordinea importanței. Este esențial să se acorde prioritate activităților care trebuie efectuate pentru eliminarea sau prevenirea riscurilor.

Etapa 3 — Luarea deciziei cu privire la acțiunea preventivă

Identificarea măsurilor adecvate pentru eliminarea sau controlarea riscurilor.

Etapa 4 — Adoptarea de măsuri

Instituirea măsurilor de prevenție și protecție printr-un plan de prioritizare (cel mai probabil, nu toate problemele pot fi rezolvate imediat) și specificarea actorilor, acțiunilor și momentului acțiunii, a momentului în care trebuie realizată o activitate și a mijloacelor alocate pentru punerea în aplicare a măsurilor.

Etapa 5 — Monitorizarea și reexaminarea

Evaluarea trebuie reexaminată la intervale regulate pentru a asigura menținerea ei la zi. Aceasta trebuie revizuită ori de câte ori se produc modificări semnificative în cadrul organizației sau ca urmare a constatărilor anchetei unui accident sau „accident iminent”.

Implicarea lucrătorilor și a altor angajatori în procesul de evaluare a riscurilor

Evaluările riscurilor nu trebuie realizate de angajator sau de reprezentantul angajatorului în mod separat. Acestea trebuie să implice angajații sau reprezentanții acestora. Lucrătorii trebuie să fie consultați în cadrul procesului de evaluare în sine și să li se ofere informații cu privire la orice concluzii la care s-a ajuns, precum și la măsurile de prevenție care trebuie adoptate.

Lucrătorii și/sau reprezentanții acestora au dreptul/obligația:

- de a fi consultați cu privire la dispozițiile privind organizarea evaluării riscurilor și numirea persoanelor care vor executa această sarcină;
- de a participa la evaluarea riscurilor;
- de a-și alerta superiorii ierarhici sau angajatorii asupra riscurilor percepute;

Evaluarea riscurilor și leziunile cauzate de înțepăturile de ac

- de a raporta schimbări apărute la locul de muncă;
- de a fi informați asupra riscurilor pentru securitatea și sănătatea acestora și a măsurilor necesare pentru eliminarea sau reducerea acestor riscuri;
- de a solicita angajatorului să adopte măsuri adecvate și de a trimite propuneri de minimizare a riscurilor sau de eliminare a pericolului la sursă;
- de a coopera pentru a permite angajatorului să garanteze un mediu de lucru sigur;
- de a fi consultați de angajator la redactarea evidențelor evaluărilor.

Când efectuați evaluări ale riscurilor, țineți cont întotdeauna de potențiala prezență la locul de muncă a angajaților din alte întreprinderi (de exemplu, personal de curățenie, personal de pază privat, personal de întreținere) sau a altor persoane din exterior (de exemplu, clienți, vizitatori, „trecători”). Aceste persoane trebuie considerate persoane aflate în situație de risc, dar trebuie să se acorde, de asemenea, atenție eventualei introduceri, prin prezența acestora, a altor riscuri la locul de muncă.

În situațiile în care angajați din diferite întreprinderi lucrează în cadrul aceluiași loc de muncă, este posibil să fie necesar ca evaluatorii din partea fiecărui angajator să schimbe informații referitoare la riscuri și măsurile necesare pentru combaterea acestor riscuri.

Evaluarea riscurilor și înțepăturile de ac

La examinarea riscurilor pe care le prezintă înțepăturile de ac, este esențial să se identifice toți lucrătorii care ar putea fi vătămați. Asistentele medicale și alt personal medical pot prezenta cel mai ridicat grad de risc, dar și personalul de curățenie, lucrătorii de la spălătorie și alții, precum tehnicieni de laborator și studenți, pot fi expuși riscului. Întrebați toți lucrătorii dacă au dat peste obiecte ascuțite la locul de muncă.

Țineți seama de toate locurile, situațiile, sarcinile și echipamentele care pot duce la transmiterea de agenți patogeni prin sânge. Chiar dacă asistentele medicale care utilizează seringi în situații medicale acute pot prezenta gradul cel mai ridicat de risc, nu uitați toate celelalte potențiale situații, cum ar fi un obiect ascuțit care s-a prins în rufele murdare și care reprezintă un factor de risc pentru lucrătorul de la spălătorie al unui contractant extern.

Deși este dificilă eliminarea riscului de transmitere a agenților patogeni prin sânge prin intermediul leziunilor cauzate de înțepăturile de ac, în special în instituțiile medicale, există numeroase măsuri care pot reduce substanțial acest risc. Aceste măsuri trebuie să țină seama, în primul rând, de mijloacele de prevenție colective, de exemplu, prin achiziția de seringi cu ace retractabile. Mijloacele de prevenție personale (de exemplu, mănuși) reprezintă o soluție în ultimă instanță atunci când riscul nu poate fi controlat

Evaluarea riscurilor și leziunile cauzate de înțepăturile de ac

în mod adecvat prin alte mijloace. Imunizarea împotriva infecției cu virusul hepatitei B este o opțiune¹¹, dar nu previne transmiterea altor agenți patogeni transmisibili prin sânge.

Toate măsurile trebuie susținute prin furnizarea de informații și cursuri de pregătire și prin consultarea celor care vor fi nevoiți să utilizeze măsurile de protecție.

La instituirea de noi măsuri, verificați dacă nu se creează, de asemenea, alte pericole. Fiți fără echivoc cu privire la cine ce face și când și asigurați-vă că sunt disponibile resursele necesare. O întreagă serie de măsuri (de exemplu, pentru locul de muncă, organizarea muncii, echipamente de lucru, pregătire) asigură adesea eficiență maximă.

Angajatorul trebuie să dispună, de asemenea, de un plan de acțiune în cazul în care se produce o leziune printr-o înțepătură de ac. Acesta trebuie să se concentreze asupra stării de sănătate a lucrătorului rănit asigurând îngrijire medicală și consiliere, dar trebuie, de asemenea, să suscite o trecere în revistă a măsurilor de prevenție care pot fi învățate de pe urma evenimentului. Nu ar trebui să existe o „cultură de învinovățire”.

Printre măsurile care pot fi avute în vedere se numără:

- achiziția de echipamente medicale mai sigure, precum seringi cu ace retractabile
- un mai bun control al deșeurilor medicale
- condiții de muncă îmbunătățite, precum iluminatul
- îmbunătățirea organizării muncii – cum ar fi combaterea oboselii (de exemplu, după turele lungi), care poate fi un factor determinant al vătămării lucrătorului, și îmbunătățirea supravegherii pentru a asigura respectarea sistemelor de muncă
- echipamente de protecție personală
- imunizare împotriva virusului hepatitei B
- sisteme de muncă sigure (evitarea punerii la loc a capacului acului)
- eliminarea în condiții de siguranță a obiectelor ascuțite și a altor deșeuri clinice
- pregătire și informare

Măsuri de prevenție

Printre măsurile elementare de protejare a lucrătorilor împotriva agenților patogeni transmisibili prin sânge se numără:

- spălarea pe mâini după fiecare contact cu pacientul și după contactul cu sânge sau lichide biologice.
- EPP (Echipamente de protecție personală) adecvate
- trebuie purtate mănuși de unică folosință ori de câte ori se lucrează cu sânge sau lichide biologice.

Evaluarea riscurilor și leziunile cauzate de înțepăturile de ac

- trebuie purtate șorțuri de plastic/halate impermeabile de unică folosință atunci când se poate produce stropirea cu sânge sau lichide biologice
- trebuie asigurată protecția ochilor (vizieră, măști, ochelari de protecție) atunci când stropi de sânge, lichide biologice sau reziduuri/fragmente de țesuturi contaminate ar putea sări pe față.
- acoperirea oricăror tăieturi sau zgârieturi cu plasturi impermeabili.
- eliminarea imediată și în condiții de siguranță a obiectelor ascuțite în recipiente pentru obiecte ascuțite corespunzătoare, rezistente la perforare.
- evitarea umplerii excesive a recipientelor pentru obiecte ascuțite și
- acele nu trebuie niciodată puse la loc în teacă¹²

În cazul unui incident de rănire cu un obiect ascuțit/contaminare:

- stimulați sângerarea rănii
- spălați rana cu săpun sub un jet de apă caldă (fără a freca)
- acoperiți rana cu un pansament (pe piele, ochi sau gură, spălați cu apă din abundență)
- asigurați eliminarea în condiții de siguranță a obiectului ascuțit, respectiv, prin utilizarea unei metode care nu implică atingerea, într-un recipient pentru obiecte ascuțite
- raportați incidentul superiorului ierarhic și mergeți cu cineva la medicul dumneavoastră^{13, 14}

Pot fi întreprinse și alte acțiuni imediate, în funcție de sursa acului/obiectului ascuțit, de gradul de expunere și dacă se cunoaște pacientul/ clientul sursă¹⁵. Dacă transmiterea este probabilă, ați putea fi tratat sau monitorizat în funcție de starea dumneavoastră medicală și de starea persoanei sursă¹⁶.

Studiu de caz

Un mare spital din Germania înregistra între 0,41 și 0,98 leziuni cauzate de înțepături de ac per lucrător anual, dar a recunoscut că exista o raportare insuficientă pe scară largă. Au fost adoptate trei abordări pentru a reduce incidența în cadrul unui studiu de 2 ani:

- G1 – Utilizarea de ace/seringi convenționale
- G2 – Furnizarea de recomandări și pregătire
- G3 – Utilizarea de instrumente de protecție + pregătire

S-a constatat că, în cadrul studiilor G1 și G2, au existat modificări puțin semnificative ale ratelor de incidență, în timp ce în G3, rata de incidență a scăzut la 3,6% de la aproximativ 10%, toate incidentele presupunând echipamente convenționale.

Concluzia studiului a fost că doar pregătirea și informarea nu sunt suficiente; sunt necesare, în egală măsură, îmbunătățiri tehnice și pregătire/instruire.

Evaluarea riscurilor și leziunile cauzate de înțepăturile de ac

Echipamentele de protecție puse la dispoziție trebuie să fie ușor de utilizat și operat și trebuie să se asigure recipiente pentru eliminarea deșeurilor în condiții de siguranță. Aceste acțiuni trebuie susținute prin cursuri de pregătire inițială și de reciclare și prin monitorizarea/înregistrarea accidentelor pentru a asigura durabilitatea măsurilor.

Evaluarea riscurilor și leziunile cauzate de înțepăturile de ac

Referințe:

- ¹ Tarantola et al, „Riscuri de infecție în urma expunerii accidentale la sânge sau lichide biologice a lucrătorilor din domeniul sănătății: O trecere în revistă a agenților patogeni transmiși în cazurile publicate., *American journal of infection control* 2006; 34:367-375.
- ² Canadian Centre for Occupational Health and Safety (Centrul Canadian pentru Sănătate și Securitate la Locul de Muncă) *Răspunsuri privind securitatea și sănătatea în muncă, Leziuni cauzate de înțepăturile de ac*, http://www.ccohs.ca/oshanswers/diseases/needlestick_injuries.html
- ³ Grupul consultativ de experți privind SIDA și Grupul consultativ privind hepatita: *Îndrumări pentru lucrătorii din domeniul îngrijirii clinice: protecția împotriva infectării cu virusi transmisibili prin sânge: Recomandări ale Grupului consultativ de experți privind SIDA și ale Grupului consultativ privind hepatita* 1998, <http://www.dh.gov.uk/assetRoot/04/01/44/74/04014474.pdf>
- ⁴ Essex Health Protection Unit (Unitatea de Protecție a Sănătății din Essex) *Orientări comunitare privind controlul infecțiilor, Secțiunea E – Managementul leziunilor cauzate de obiecte ascuțite* http://www.hpa.org.uk/web/HPAwebFile/HPAweb_C/1194947344785
- ⁵ Health and Safety Executive (Organul Executiv pentru Sănătate și Securitate) *Leziuni cauzate de înțepăturile de ac* (site web) <http://www.hse.gov.uk/healthservices/needlesticks/index.htm>
- ⁶ Organizația Mondială a Sănătății (OMS) *Raportul privind sănătatea în lume, „Capitolul 4 – Riscuri profesionale selectate”* <http://www.who.int/whr/2002/chapter4/en/index8.html>
- ⁷ International Council of Nurses (Consiliul Internațional al Asistenților Medicali), *ICN privind prevenirea leziunilor cauzate de înțepăturile de ac*, http://www.icn.ch/matters_needles.htm
- ⁸ Directiva 89/391/CEE a Consiliului din 12 iunie 1989 privind introducerea de măsuri pentru promovarea îmbunătățirii securității și sănătății lucrătorilor la locul de muncă <http://europa.eu/scadplus/leg/en/cha/c11113.htm>
- ⁹ Directiva 2000/54/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 18 septembrie 2000 privind protecția lucrătorilor împotriva riscurilor datorate expunerii la agenți biologici la locul de muncă (a șaptea directivă specială în sensul articolului 16 alineatul (1) al Directivei 89/391/CEE) http://eur-lex.europa.eu/smartapi/cgi/sqa_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=en&numpdoc=32000L0054&model=guichett
- ¹⁰ *Îndrumări privind evaluarea riscurilor la locul de muncă*, Luxemburg: Oficiul pentru Publicații Oficiale al Comunităților Europene, 1996
- ¹¹ RAS *Protocol prikaccidenten voor schoonmaak werkzaamheden (Protocol privind leziunile cauzate de înțepăturile de ac în timpul activităților de curățenie)*. 2006, (limba olandeză), <http://www.zowerkijprettiger.nl/content/files/Protocol%20Prikaccidenten%20-%20voor%20schoonmaakwerkzaamheden.pdf>
- ¹² Health and Safety Executive (Organul Executiv pentru Sănătate și Securitate) *Înțepăturile de ac* <http://www.hse.gov.uk/healthservices/needlesticks/index.htm>
- ¹³ Essex Health Protection Unit (Unitatea de Protecție a Sănătății din Essex) *Orientări comunitare privind controlul infecțiilor, Secțiunea E – Managementul leziunilor*

Evaluarea riscurilor și leziunile cauzate de înțepăturile de ac

cauzate de obiecte ascuțite

http://www.hpa.org.uk/web/HPAwebFile/HPAweb_C/1194947344785

¹⁴ Ras informatieposter en arbozakboekje over omgaan met prikaccidenten (Postere și broșuri informative: cum trebuie abordate leziunile cauzate de înțepăturile de ac), (limba olandeză),

¹⁵ Essex Health Protection Unit (Unitatea de Protecție a Sănătății din Essex) *Orientări comunitare privind controlul infecțiilor*, „Secțiunea E – Managementul leziunilor cauzate de obiecte ascuțite”

http://www.hpa.org.uk/web/HPAwebFile/HPAweb_C/1194947344785

¹⁶ Landelijke coördinatiestructuur infectieziektebestrijding. *Draaiboek Prikaccidenten, Maatregelen bij accidenteel contact met bloed of andere lichaamsvloeistoffen die tot infectie met HBV, HCV of HIV kunnen leiden (Scenariu privind leziunile cauzate de înțepăturile de ac, măsuri care trebuie adoptate atunci când contactul accidental cu sânge sau cu alte lichide biologice poate provoca infecții cu VHB, VHC sau HIV. 2005, (limba olandeză),*

http://www.infectieziekten.info/bestanden/protocollen/Prikaccidenten_draaiboek_jul_05.pdf)